

ПОГУБНОСТА НА ИДЕНТИТЕТОТ ВО ЕСЕИТЕ И РОМАНИТЕ НА АМИН МАЛУФ

Анастасија Ѓурчинова

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје, Македонија

Abstract: This paper examines the dangers that may occur from overstressing the concept of Identity, especially national, ethnic, racial and religious identity. The fatality of this concept is being evidenced, vis-à-vis the exclusiveness and hate which can come as result of the various forms of segregations in the name of Identity.

The caution towards this concept is taken from the renowned book of Amin Maalouf, *In the name of Identity*, where the idea of identity is being considered as a plural, complex, and yet unique concept, consisting of the “combination of different affiliations” that usually makes our “self”. The ideas of disorientation and disorder in the contemporary world, the overstressed belongings to certain collectivities, identity division or identity competition, are those that threaten the democracy of our time. Those ideas, according to Amin Maalouf, the hybrid French writer of Lebanese origins, also incite hate and xenophobia, so they became the main topics that are deconstructed and strongly elaborated in his essays.

In a very legible narrative way, the topic of multiple identities can also be found in the novels that this exile author has published since 1986. Related to our topic, in this paper we examine the books Samarkand, Ports of

Call, The Rock of Tanios and Disoriented, which represent a mixture of historical, autobiographical, realistic and fictional elements. Maalouf uses all these elements combined and interlaced in order to express our multiple “identities” in their contradictory intersections.

Keywords: Identity, Belongings, Multiplicity, Fatality, Amin Maalouf

Анстракт: Трудот ги истражува опасностите кои демнат од прекумерното нагласување на поимот на идентитетот, особено на оној од национална, етничка, расна и верска природа, т.е. ја разгледува „погубноста“ на овој поим, имајќи ја предвид исклучивоста и омразата кои настануваат како резултат на овие разни облици на идентитетски пребројувања.

Притоа, недоверливоста кон поимот на идентитетот е преземена од култната книга на Амин Малуф, *Погубни идентитети*, кадешто овој поим се разгледува како плурален, бескрајно сложен, а единствен токму во комбинацијата на многубројните „припадности“ кои го сочинуваат нашето неповторливо „јас“. Идеите за дезориентираноста и пореметеноста на современиот свет, пренагласените припадности кон одредени колективи, владеењето на идентитетскиот

раскол или идентитетскиот натпревар, кои опасно ја загрозуваат демократијата на нашето време и неизбежно поттикнуваат омраза и ксенофобија, сè се тоа теми и концепти кои провејуваат во есеистичкиот книги на овој „хибриден“ француски писател од либанско потекло.

На еден чудесно разигран и невообичаено читлив начин, темите на повеќекратните идентитети, извонредно наративно вообличени, ги пронаоѓаме и во романсиерскиот опус на егзилантскиот автор Амин Малуф. Во таа смисла, нив ги истражуваме особено во романите *Самарканд*, *Левантски џердан*, *Спилата на Таниос* и *Дезориентирани*, кои претставуваат една необично функционална смеша од историско-хроничарски, автобиографски, стварносни и фикционални елементи, искомбинирани и испреплетени за да ги доловат нашите многубројни „припадности“, во сета нивна противречност и испреплетеност.

Клучни зборови: идентитет, припадност, повеќекратност, погубност, Амин Малуф.

Идентитетот во последно време стана поим што некако почна сите опсесивно да нè окупира. На него можеби вообичаено сме биле навикнати да гледаме со пиетет, како на нешто свето, константно, вечно, за кое не се преговара и не се прават отстапки. Но во последно време, под влијание на голем број „идентитетски“ студии, поттикнути особено од постколонијалните теории, се менува и перцепцијата на идентитетот, во насока на неговото сфаќање како флуидна, хибридна и особено подвижна категорија, која е прилагодлива на условите и контекстите во кои опстојува. Интересот во проучувањата, притоа, постепено почнува да се поместува од идентитетот кон алтеритетот, движејќи се од опседнатоста со едното, „истото“, единств-

веното, кон отвореноста за „различното“, т.е. за „другоста“ во сите нејзини категории.

Во оваа насока, една од најинтересните и најоригиналните идеи за толкување на идентитетот доаѓа од перото на познатиот француски писател од либанско потекло, Амин Малуф, кој неа упорно и континуирано ја застапува веќе неколку децении, било во своите романи, било во делата од есеистички карактер. Како автор кој на сопствена кожа ги почувствувал дилемите, сомнежите и несреќите предизвикани од ригидното и ограничувачко сфаќање на идентитетот, Малуф се чини како да е најповикан да ја деконструира оваа преценета категорија во очите на своите читатели.

Амин Малуф (1949) потекнува од Блискиот Исток, од Либан, од семејство кое припаѓа на христијанската, католичка вера и на арапската, ориентална култура. Веќе со самиот чин на раѓањето авторот смета дека се нашол во нетипична и „маргинализирана“ ситуација: да се биде христијанин во тој дел од светот, особено меѓу Арапите, тоа само по себе значело да се биде дел од „малцинството“, т.е. да не се споделува доминантниот, мнозински „идентитет“ на заедницата. Малуф е целосно интегриран во арапската култура, со која живее во хармонија во космополитскиот Бејрут, тогаш нарекуван „Париз на Левантот“, образувајќи се на француски јазик, сè до избувнувањето на крвавата граѓанска војна во неговата татковина во 1975 година. Тогаш Малуф сфаќа дека во името на етничкиот и религиозниот идентитет започнува период на долготрајно насилство помеѓу „заедниците“, опасната поделба на „ние и тие“ почнува да ги носи првите жртви, а мошне брзо доведува и до вистински масакри. Да му дале тогаш оружје во раката, смета

писателот, можеби и самиот ќе станел убиец, бидејќи е дециден во ставот дека етничките тензии лесно може да направат убиец од секого (теза која подоцна ќе ја продлабочи и ќе ја доразвие во книгата *Погубни идентитети*). Во тој миг, иако веќе етаблиран новинар во едно од најпознатите бејрутски гласила, Малуф решава да се исели во Франција, кадешто набрзо го повлекува и своето семејство и од 1976 година до денес живее во Париз, од 2011 година како член и на Француската Академија. Во новата „татковина“ почнува поинтензивно да се занимава со литература и пишува исклучиво на француски јазик, така што од 1983 година досега има објавено дванаесет дела, од кои осум романи и четири есеистички книги. Меѓу романите, сите со тематика произлезена од Ориентот, најпознати му се *Леон Африканецот* (1986), *Самарканд* (1988), *Спиритата на Таниос* (1993), *Левантскиот џердан* (1996), *Балдасаровите патешествија* (2000) и *Дезориентирани* (2012). Неговата прва книга, која веднаш му овозможи значителен меѓународен успех, сепак беше од есеистички карактер: *Крстоносните војни видени со очите на Арапите* (1983). Во неа Малуф го најави својот специфичен дискурс, во кој познатите историски настани ќе бидат толкувани од нова, дотогаш непозната перспектива за западниот свет, рушејќи многу предрасуди и отворајќи некои сосема нови и невообичаени гледишта. Во годините што следат тој објавува уште неколку есеистички книги: *Погубните идентитети* (1998), *Потекла* (2004) и *Пореметеноста на светот* (2009).

Своите оригинални идеи за идентитетските прашања Малуф најексплицитно ги изнесува во *Погубните идентитети*, книга во која тој тргнува

од сопствената идентитетска позиција, а потоа ја проширува личната концепција и ја применува на сеопшт план. Авторот потсетува дека му станало здодевно да одговара на прашањата поврзани со неговата егзистенцијална ситуација, т.е. дали се чувствува повеќе Французин или Либанец, обидувајќи се да укаже на суптилната, но комплексна врска помеѓу идентитетот и припадностите. „Немам повеќе идентитети“, изјавува тој, „туку само еден единствен, изграден од сите елементи што го сочинуваат, според посебна мера, што секогаш е различна од една до друга единка“. (Малуф, 2001: 6) Идејата на Малуф е дека сите ние поседуваме повеќе припадности, верски, национални, расни, етнички, кои ги споделуваме и со други членови на соодветните заедници, но само специфичната комбинација на сите нив во рамките на нашето „јас“ е она што нè прави единствени и „свои“. Она што е важно, потсетува авторот, е да се сфати дека едната припадност не смее да ги исклучува другите, туку дека нашите повеќекратни припадности може слободно да коегзистираат во рамките на нашиот единствен идентитет. „Колку се побројни припадностите што ги земам предвид, толку е попосебен мојот идентитет,“ вели тој. (Малуф, 2001: 22) Понатаму во својата елаборација, сосема во духот на современите тези за хибридноста и флуидноста на сите категории, па и на онаа на идентитетот, авторот забележува дека идентитетот не е даден еднаш засекогаш, туку дека се гради и се формира во текот на целиот човеков живот. (Малуф, 2001: 27)

Меѓу елементите кои го сочинуваат идентитетот, како најзначајни Малуф ги истакнува јазикот и религијата. Притоа, јазикот го смета за најопре-

делувачки, еден вид стожер на културниот идентитет, бидејќи за него е јасно дека човек може без религија, но очигледно не може без јазик. (Малуф, 2001: 132) Сепак, тие два елемента се разликуваат во степенот на исклучивоста: јазикот не е ограничувачки (лесно можете да зборувате неколку јазици и тие да не си пречат еден на друг), додека религијата по природа е исклучива (не можете истовремено да бидете и евреин и муслиман и католик, задолжително мора да се преобратите од една религија во друга). Неговите идеи за „трите јазици“ кои е денес пожелно да ги познава секој граѓанин на Европа (мајчиниот, англискиот и јазикот на интимен, личен избор) се стожерни во документот за европскиот мултилингвизам, подготвен од Малуф во соработка со група истакнати европски интелектуалци во 2008 година, кадешто јазикот е вграден во самата основа на интеркултурниот дијалог. (Maalouf 2008) Од друга страна, за жал, наместо да биде средиште на духовноста, религијата денес, како чувство на припадност и предаденост само кон една единствена црква, за овој автор е најсигурниот цемент на национализмот, станувајќи една од најопасните состојки на идентитетот. „Не сонувам за свет во кој нема место за религијата, туку за свет во кој потребата за духовност не е исто што и потребата за припадност.“ (Малуф, 2001: 98)

Во што се состои, според Амин Малуф, „погубноста“ на идентитетот, содржана во насловот на неговата книга? Таа потекнува од фактот дека во светот денес преовладува „племенската“ концепција за идентитетот, бидејќи фанатиците се наметнуваат како негови најголеми бранители, така што се убива, се граба и се коле во негово име. Затоа

поимот идентитет тој го определува како „лажен пријател“, бидејќи на почетокот се чини легитимно и природно човек да се приврзе кон него, но набргу и неосетно тој се претвора во инструмент на омраза, на војна, на конфликти, па дури и на масакри кои се одвиваат под неговата закрила. Пантерот е за Малуф најсоодветната метафора на идентитетот, затоа што ова диво животно убива ако го гоните, но и ако го оставите слободно да се движи, а особено ако го раните и го оставите на слобода. Пантерот може и треба да се скроти, него треба да го проучиме, да го сфатиме и да го припитомиме, за светот да не се претвори во џунгла. (Малуф, 2001: 143) Едно од решенијата што ги предлага овој автор е да се работи во насока на тоа секој граѓанин да биде третиран постојано и пред сè како граѓанин, без оглед на неговите припадности. А што се однесува до идентитетот, тој да се прифати како плурален и повеќекратен идентитет, кој ќе биде прифатен од секој од нас како збир и комбинација од нашите различни припадности, наместо како инструмент за исклучивост или за конфликт.

За жал, во неговата најнова есеистичка книга, *Пореметеност на светот*, Малуф воопшто не е оптимистичен во своите размисли за насоката во која се одвиваат општествените процеси и идентитските прашања на глобално ниво на почетокот од 21 век. Во новиот милениум, според него, човештвото како да навлегло „без компас“; новите состојби во Европа и надвор од неа, падот на Берлинскиот ѕид и привидната слобода и демократија, ни оддалеку не ги дадоа очекуваните резултати. Со многу проникливост, но и со горчина, Малуф забележува дека нам ни се случи само премин од еден свет на идеолошки разединувања (студената

војна, на пример) во друг, кој стана свет на спротивставени идентитетски поделби. (Maluf, 2010: 22-23) Луѓето ги напуштиле утопиите, за да најдат пристан под засолништето на заедницата. Се навраќаме тука повторно кон нашата тема и познатиот став на овој автор за опасноста од претераното идентитетско глорификување. До ова се доаѓа особено ако идентитетот се сфаќа како исклучива припадност кон една заедница, на пример религиска, што во арапско-муслиманскиот свет доведува до вжештена и радикализирана, антизападна реторика, додека во западниот свет до перцепција која лесно раѓа нетрпеливост и омраза кон другиот и другоста.

Ќе се обидеме во вториот дел од ова излагање основните идеи и концепти кои ги промислува овој автор, а кои ги идентификуваме преку темите на припадност, егзилот и миграцијата, двојните перцепции на историјата, татковината, религијата, или пак мудроста, љубовта и пријателството, да ги согледаме како сплет од идентитетски прашања инкорпорирани во нарацијата, т.е. во некои од најпознатите романи од Амин Малуф. Неговиот романсиерски првенец, *Леон Африканецот* (1986), веќе ги инаугурира основните принципи и матрици според кои ќе бидат градени и другите големи нарации на овој писател, претставувајќи смеша од историја и фикција, презентирани најчесто во обликот на имагинарна или романсирана биографија. Првиот роман говори за мемоарите на една позната историска личност, Хасан Ел Вазан, андалузиски дипломат и патник низ Медитеранот од времето на ренесансниот 16 век, кој се „преместува“ помеѓу Шпанија, Мароко, Египет и Рим, станувајќи познат истражувач за папскиот двор, со пре-

карот Леон Африканецот. Малуф меѓу другото ја раскажува и приказната за крајот на арапската доминација во Гранада, како и за зацврстувањето на католицизмот, но видена од поинаква перспектива, со очите на „другата страна“. Веќе на самиот почеток авторот ја инаугурира идејата за „повеќекратните припадности“, преку протагонистот кој изјавува: „Не потекнувам од ни една земја, од ни еден град, од ни едно племе. Јас сум син на патот. Сите јазици и сите молитви мене ми припаѓаат, но јас не припаѓам кон ни една од нив.“

Следејќи ја главно оваа матрица, во наредните три децении Малуф ќе создаде серија извонредни романи кои постојано ќе осцилират помеѓу историскиот факт и наративната имагинација, а меѓу кои ќе ги издвоиме: *Самарканд* (1988), епско-лирска сага за Персија во 11 век, преку впечатливата приказна за славниот суфистички поет Омар Хајам; *Спилата на Таниос* (1993), првиот роман сместен во Либан, неговата првобитна татковина, доловена преку историскиот сукоб помеѓу локалните заедници, но и источните и западните сили и цивилизации од почетокот на 19 век; *Левантскиот ѓердан* (1996), емотивна љубовна приказна за преплетеноста на љубовта и историјата на фонот на воените настани на Блискиот Исток од првата половина на 20 век и *Дезориентирани* (2012), најсовремениот, но истовремено и најавтобиографскиот од сите романи, сместен во Бејрут од наше време, во кој авторот како да ја испишува интимната приказна за себе и за својата генерација.

Во *Спилата на Таниос* е опишан мигот кога почнуваат интензивни внатрешни судири во Либан, во рамките на Отоманската империја, во кои се вмешуваат и надворешните сили, т.е. Французите

и Англичаните со своите интереси. Заедниците кои дотогаш живееле како дел од еден ист народ, наеднаш, поттикнати и од турскиот султан и од египетскиот паша, а особено од локалните феудалци, почнуваат крвави судири во името на верата, како стожер на нивниот идентитет. „Прогонетите заедници беа дојдени уште од древни времиња, да се вкоренат на падините од истата планина. Ако во тоа засолниште почнат меѓусебно да се уништуваат, околното завојување ќе надојде сè до нив и ќе ги потопа, како морето што ќе ги однесе спилите. И кој ќе поднесе најголема одговорност за овој колеж, се прашува авторот? Пашата од Египет, секако, кој ги подбуцна Планинците едни на други, и ние, Англичаните и Французите, со нашите политичко-колонијални интереси и Османлиите, со својата невнимателност и своите настапи на фанатизам. Но во моите очи, единствени кои не заслужуваат простување се луѓето од овој крај: христијаните и другите.“ (Maluf, 2008: 263). Вака зборува еден од јунаците на романот, англискиот пастир Столтон, мудар и хуман човек, кој е сведок на ривалството помеѓу заедниците, особено на она помеѓу католиците и протестантите. Но авторот, од негова „внатрешна“ перспектива, на крајот по малку резигнирано заклучува: „Таква е Планината. Место на засолниште или место на минување. Земја на мед и млеко и на крв. Ни рај ни пекол. Чистилиште.“ (Maluf, 2008: 272).

На сличен начин Малуф покажува резигнација и во интимната, силно емотивна приказна *Дезориентирани*, во која нараторот е неговиот алтер-его Адам, кој емигрирал во Париз од родниот Либан, во време на граѓанската војна. Сега, откако се вратил во Бејрут поради смртта на еден поране-

шен близок пријател, ги собира членовите на некогаш компактната дружина и постепено проникнува во причините за нетрпеливоста меѓу луѓето во овој дел од светот. Повторно авторот вината ја гледа најмногу во фанатичната религиска идентитетска припадност, која во одреден миг станува посилна од секоја друга, па и од припадноста на една модерна, слободољубива и критички настроена заедница на млади и образовани луѓе. „Не грижи се“, му вели Адам на еден од своите пријатели, „пред мене можеш да ги критикуваш сите религии на светот. И мојата како и туѓите“, додека неговиот соговорник му реплицира: „Во секој случај не ги критикувам јас твоите истоверници, моите се уште полоши. Она што ме доведува до очајание тоа е овој денешен обичај религијата да ја туркаме насекаде, и сè со неа да оправдуваме. Ако се облекувам на еден начин, тоа е заради мојата религија, Ако јадам ова или она, тоа е заради мојата религија, ги напуштаме пријателите и не чувствуваме потреба што било да објаснуваме, оти мене ме повикува мојата религија. Ја ставаме и кајшто треба и кајшто не треба, а всушност ја ставаме во служба на сопствените амбиции, или на своите сопствени каприци.“ (Maluf, 2013: 241-242) Јунаците на Малуф се наоѓаат заробени од *цајмгајстот*, од духот на времето, но особено од интересите на политиката, бидејќи како што се вели на едно место во романот „Дури и кога ти не се занимаваш со политика, политиката се занимава со тебе.“ (Maluf, 2013: 97) А слично е и со нејзиниот најнепосакуван исход – војната, бидејќи според авторот војните не се задоволуваат со тоа да ги разбудат нашите најниски инстинкти, туку тие нив ги произведуваат, ги обликуваат: толку луѓе се преобразиле во швер-

цери, крадци, грабљивци, убијци, а можеле да бидат најдобрите луѓе на светот. Особено е трогателна неговата тага и резигнација заради ситуацијата во која наеднаш се нашле тој и неговите сограѓани, но особено заради типот на луѓе во кои се претвориле неговите најблиски. „Како тоа да сме имале толку слабо влијание врз развојот на нашата земја, на нашата религија, а да не зборувам за развојот на светот? Како да се објасни фактот дека сме сега во таборот на губитниците и на победените? Тоа што сме толку расеани по светот? И тоа што оној мудар глас, каков што беше нашиот, станал толку нечуен?“ (Maluf, 2013: 260) Импресионира, слично како и во *Спилата на Таниос*, признанието дека најчесто сме самите виновни за сопствената судбина, како и смислата за самокритичности чувството за одговорност, отелотворени преку зборовите: „Да се обидеме да разбереме зошто другите нè победиле, а зошто ние сме загубиле. Ти ми велиш: тие ги освоија нашите земји, тие ги окупираа, тие нè понижија. А јас те прашувам: зошто ние не успеавме да ги спречиме во тоа? Затоа што сме слаби, ќе ми договориш, и поделени, и лошо организирани, лошо опремени. А зошто сме слаби? Затоа што сме неспособни да произведеме подеднакво моќно оружје. (...) Може да продолжиме и натаму да повторуваме бескрајно: тоа е туѓа вина. Но на крајот ќе мораме да им погледнеме во лице на своите сопствени недостатоци, на сопствените пороци, на сопствените слабости. На крајот ќе мора да му погледнеме во лице на нашиот сопствен пораз, на тој циновски, громогласен историски дебакл на оваа цивилизација којашто е наша.“ (Maluf, 2013: 324)

Резигнацијата во романот *Дезориентирани* е поврзана со чувството на носталгија или подобро

на „загубената татковина“, чувство кое го измачува протагонистот, а кое е можеби највидливо во изјавата: „Јас заминав, но замина и мојата земја, многу подалеку од мене. (...) Земјата чие отсуство ме растажува и ме опседнува не е онаа којашто ја запознав во младоста, тоа е онаа која ја сонувал и која никогаш не успеа да ја види светлината на денот.“ (Maluf, 2013: 62) Надоврзувајќи се на исчезнувањето на младешките соништа и идеали, авторот поставува уште една провокативна дилема: дали во време кога се усложнува ситуацијата во родната земја, кога настапува криза и влошување на состојбата, претставува поголема храброст да се замине, или да се остане? Нараторот не е оптоварен со лажната „верност“ кон сопственото парче земја или со робувањето на симплифицираниот патриотизам, па изјавува: „Во ред е да се напушти сопствената земја, понекогаш тоа го наметнуваат околностите, инаку, треба да се смисли некаков изговор. Роден сум на една планета, а не во една земја. Се разбира, роден сум и во една земја, во еден град, во една заедница, во едно семејство, во една клиника... Но она што е значајно за мене како и за сите човечки суштества е дека сум дошол на свет. На свет!“ (Maluf, 2013: 55)

Слични размисли во врска со егзилот и одлуката да се напушти домашното огниште Малуф наведува и во *Спилата на Таниос*, во контекст на животната приказна на протагонистот: „Може да ги набројуваме причините што го наведоа да замине, и оние, спротивните, што го задржуваа. Но зошто? Не се донесува туку така одлуката за заминување. Не важат, не се редат предностите и манти. За миг ќе превагнеш. Кон еден друг живот, кон една друга смрт. Кон слава или заборав. Кој вооп-

што ќе може да каже кој беше тој поглед, кој збор, која потсмешлива насмевка, после кои човек наеднаш ќе се почувствува туѓинец меѓу своите?“ (Maluf, 2008: 272) Особено ова последново се чини најпоразително, но толку вистинито во ситуации кога татковината, од разни причини, веќе не нуди пристан, ниту елементарни услови за автентично живеење. Во тие мигови миграцијата станува излез, решение, претворајќи се во природна егзистенцијална состојба на човекот.

Егзилот или преместеноста се присутни во сите романи на Малуф, но тука некаде е секогаш и љубовта. Љубовта ја наоѓаме како едно од ретките автентични чувства и состојби во овие нарации, она кое јунаците на Малуф, среде комплицираните, зовриени и турбулентни историски настани, ги потсетува на суштината и убавината на човековиот живот. Таква е искрената младешка љубов помеѓу јунакот Таниос и непознатата девојка запознаена за време на неговиот егзил на Кипар, во *Спи-лата на Таниос*, или страсната љубов помеѓу поетот Омар Хајам и Џахан, убавата и умна поетеса во *Самарканд*, или пак природноста и спонтаноста во одново пронајдената љубов помеѓу двајца другари од младоста, Адам и Семирамида, во *Дезориентирани*. Но веројатно најубавата љубовна приказна раскажана од Малуф е онаа за истрајната и неуништлива љубов помеѓу муслиманот Осијан и еврејката Клара, протагонисти во *Левантскиот џердан*.

Во овој роман посветен на Блискиот Исток од првата половина на 20 век, под симболичното име преземено од ниската градови низ кои патувале европските трговци од Истанбул до Александрија, се крие возбудливата интимна приказна на еден брачен пар со сите искушенија, вклучувајќи ја и

разделеноста. Во еден миг повикот на историјата се чини посилен и од љубовта, така што во текот на Втората светска војна Осијан заминува во Франција, кадешто станува истакнат член на Движењето на отпорот, додека Клара останува на Блискиот Исток. Можноста за нивното повторно спојување тлее на страниците од романот, на моменти се чини речиси невозможно, сè до финалната средба на еден од париските мостови на реката Сена, кадешто тие си „закажале“ евентуална средба по многу години. Љубовта е тука испреплетена со припадностите на јунаците, директно вклучени во нивниот сложен *идентитет*, но и со историските настани, меѓу кои најважна е Арапско еврејската војна. Авторот особено го поставува прашањето за различните перспективи во перцепцијата на нештата, кои доминираат кога припадноста кон матичната заедница превагнува над сите други карактеристики што го сочинуваат човековиот идентитет.

Јунакот, на пример, во еден миг од романот ја опишува сопствената шокираност од една дебата помеѓу двајца учесници, Арап и Евреин, а која ја слушнал во емисија на француското радио: „Сама-та идеја на соочување на две лица кои зборуваат секое во име на своето племе, кои се натпреваруваат во злонамерноста, во мене предизвикува гадење и запрепастеност. Сметам дека се тие дуели простачки, варварски, невкусни и би додал, затоа што во тоа е и целата разлика: едноставно *неотмени*. Моралната отменост, простете ми на оваа нескромност, е пресудна.“ Понатаму, нараторот заклучува дека тој вид отменост или возвишеност ја има во љубовта, бидејќи со својата автентичност и природност таа секако придонесува за надминува-

ње на спротивставените перцепции: „Да, морално отмени бевме Клара и јас. Клара, која се трудеше да ги разбере и најлошите застранувања на Арапите и да биде непопустлива кон Евреите, и јас – непопустлив кон Арапите, постојано имајќи ги на ум далечните и блиски прогони, за да им прогледам низ прсти на Евреите, заради нивното насилство.“

Желбата за подобро запознавање на другиот, заемната почит и љубопитност, толку својствени на љубовта, ја раѓаат и неопходната самокритика кон сопственото племе, кон сопствената религиозна или етничка заедница. Ваквата самокритика, според Малуф, е суштинска за разбивање на стереотипите во поглед на ригидното сфаќање на идентитетот. Волшебено е според него како тоа се вљубуваме во различниот од нас и сфаќаме дека сме и ние различни од она што сме мислеле дека сме.

Напоредно со љубовта, тука е уште една од темите на Малуф, пријателството, исто така како создадена за искажување на неговите ставови за идентитетот. И таа е застапена во повеќе негови романи, но можеби најприсутна е во најновиот, *Дезориентирани*, бидејќи мотивот на средбата на група пријатели по многу години е во самата основа на овој авто-фикциски роман, еден вид омаж на мултикултурниот Бејрут на писателот. Пријателите за кои станува збор, секој на свој начин „дезориентирани“ во животот, се зближиле помеѓу себе во времето на својата младост, во еден вид „братство“, токму затоа што претставувале примери на „атипични“ припадници на своите заедници. Еве како писателот, преку устата на еден од нив, Алберт, ја искажува луцидната мисла за пријателите, кои со топлината на своето прија-

телството нè спречуваат да ги видиме проблемите околу нас и меѓу нас, дури и да не го забележуваме неумоливиот тек на историјата. „Мојот најдобар пријател меѓу муслиманите беше Рамез, мојот најдобар пријател меѓу Евреите беше Наим, мојот најдобар пријател меѓу христијаните беше Адам. Се разбира, не беа сите христијани како Адам, ниту сите муслимани како Рамез, ниту сите Евреи како Наим. Но јас најпрвин ги гледав своите пријатели. Тие беа моите угледа, моите очила, или ако повеќе сакате, тие беа дрвјата од кои не ја гледав шумата.“ (Maluf, 2013: 445) Според авторот, пријателите токму затоа и служат – да ни овозможат колку што е можно подолго да ни се одржат илузиите. Оваа носталгична приказна за времето на младешките илузии, кога се верува дека навистина е можно и реално да се промени светот, сепак преминува во резигнација, како и најголем дел од текстовите на Малуф во последниве години, особено осудувајќи ја трансформацијата на идентитетските ставови и назадувањето на цивилизациските процеси. „Моите пријатели припаѓаа на сите вероисповеди и секој себеси си даваше за задача иронично да ја исмева најпрвин својата, а потоа и туѓите религии. Бевме навестување на иднината, но таа иднина ќе остане во состојба на навестување. Секој од нас ќе допушти да биде одведен, под строга стража, на браникот на сопствената вера. Се прогласувавме себеси за волтеровци, камиевци, сатровци, ничеанци или надреалисти, а повторно станавме само христијани, муслимани или Евреи, за да следиме некои прецизни одредби, некаков долг список на маченици и побожна омраза која оди заедно со тоа.“ (Maluf, 2013: 32) Не е тешко во овие наративни монолози да се препознаат авторовите непро-

менети ставови за идентитетот и неговата „погубност“, кои прецизно ги издвоивме на почетокот од нашата анализа.

* * *

Во заклучокот од овој текст ќе се навратиме на загриженоста за иднината на човекот и неговите идентитетски определби, присутна и во најновата есеистичка книга на Малуф - *Пореметеноста на светот*, во која авторот смета дека живееме во време на привидна слобода и демократија, но особено на загубена рамнотежа помеѓу различните цивилизациските придобивки. Во ова доба на „исцрпени цивилизации“, освен компасот, според авторот, ние сме го загубиле и времето, нам ни времето веќе не ни е сојузник, туку судија, така што веќе одамна „живееме на вересија“ (Maluf, 2010: 13) и повеќе од крајно време е да се сепнеме и да сториме нешто за иднината на новите генерации. Во овој век, смета тој, имаме две визии за иднината: првата е визијата на човештвото поделено на две планетарни племиња кои меѓусебно се тепаат, се мразат, но под дејство на глобализацијата секојдневно и сè повеќе се хранат со истата еднолична културна чорба. Втората визија е за човештвото кое е свесно за својата заедничка судбина, кое го развива својот културен израз зачувувајќи ги своите јазици, своите уметнички традиции,

својот сензибилитет, своето паметење и своето знаење. (Maluf, 2010: 242)

Без амбиции да понуди политички решенија за сложениот миг на денешната зовриена геополитичка сцена, Малуф во својата критичка анализа кон двете доминантни цивилизации (источната и западната) и неопходноста од надминување на нивното ривалство, во духот на интелектуалниот хуманизам заклучува: „Или ќе умееме да изградиме во овој век една заедничка цивилизација со која секој ќе може да се поистовети, зацврстена со истите универзални вредности, водена од силна вера во човечката авантура и збогатена со сите наши културни разноликости, или сите заедно ќе потонеме во заедничко варварство.“ (Maluf, 2010: 30).

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Малуф, Амин, *Погубни идентитети*, Скопје, Матица македонска 2001
- [2] Maluf, Amin, *Levantski đerdan*, Beograd, Laguna, 2004
- [3] Maluf, Amin, *Leon Afrikanac*, Beograd, Laguna, 2005
- [4] Maluf, Amin, *Taniosova stena*, Beograd, Laguna, 2008
- [5] Maalouf, Amin et al., *A rewarding challenge*. Proposals from the Group of Intellectuals for Intercultural Dialogue set up at the initiative of the European Commission, Brussels 2008 http://www.poliglotti4.eu/docs/a_rewarding_challenge.pdf
- [6] Maluf, Amin, *Poremećenost sveta*, Beograd, Laguna, 2010
- [7] Малуф, Амин, *Самарканд*, Скопје, Три, 2010
- [8] Maluf, Amin, *Dezorijentisani*, Beograd, Laguna, 2013